

Dél-alföldi Paletta

Nagy László felvétele.

Amatőr táncgyűttesek találkoztak szerdán este a zsűfölsziget telt Kisszínházban. A Dél-alföldi Paletta sorozat keretében rendezett estet a békéscsabai Balassi táncgyűttes nyitotta, azzal a népi motívumokra épülő modern tánccal, melyet Born Miklós készített, az együttes megalakulásának negyvenedik évfordulója alkalmából. Vangelis szintetizátorzenéjére, Poézis címmel. A deszki Bánát táncgyűttes baranyai, bá-

náti és szerbiai táncokat mutatott be. A Szeged táncgyűttes tagjai karikázót, szatmári és kanasztáncot jártak. Óriási közönségsikert aratott a szegedi kamaragyűttes, Kihívás című ötletes produkciója. Nagy Albert koreográfiája. A gyomaendrői Körös menti együttes méhkeréki és magyar-rózi táncokat adott elő. A műsort a békéscsabaik fergeteges kalotaszegi tánca zárta.

Fordít a gép

Töménytelen pénzt visz el a legkülönbébb szervezeteiben a tolmácsgárda kiképzése, foglalkoztatása. Az érvek között az egyik leggyakoribb példa az ENSZ, ahol a költségvetés tetemes része megy el fordításokra, azok gépelésére, sokszorosítására. Rádásul mindezt a szervezet valamennyi hivatalos nyelvén: angolul, franciául, oroszul, spanyolul, németül és kínaiul is pontos fordításban kell megjeleníteni. A lehetséges megoldások egyike az lenne, ha a fordításokat emberek helyett gépek végeznék el. Jelenleg biztosak lehetünk benne, hogy a soknyelvűség nem tűnik el a világból, sőt, mintha a nyelvi szétaprózódás felé haladnánk — szóval a probléma és annak megoldása állandóan napirenden van. Erről beszélgetünk Fábricz Károly adjunktussal, aki orosz–angol szakos filosz létére a téma ismerője és kutatója is.

— A számítógéppel végrehajtható fordítás gondolata 1947-ben született meg az Egyesült Államokban. A hírszerzők törték a fejüket először, hogy géppel kidolgozható, majd kódolható jelrendszert hozzanak létre. Ez volt az úgynevezett WEAVER Memorandum. Az ötlet iránt nagy volt az érdeklődés. Kezdetben az úrkutatásban tudták használni, de ekkor még minden — hogy úgy mondjam — „ügygyerekpőben” járt. Lényegében a számítógépek megjelenése és gyors elterjedése gyorsította fel a folyamatot. 1965–66-ban az Egyesült Államokban szakértői bizottságot hoztak létre a gépi fordítás tanulmányozására. A kedvező eredményt ALPAC-jelentés néven ismerik.

— És Magyarországon? — Jelenleg két műhely dolgozik. Az egyik Budapesten: a SZTAKI oroszról magyarra fordít. A szegedi, melynek én vagyok a vezetője, angolról magyarra dolgozik. Munkálkodunk egy automata szótár megalkotásán, a gépbe programozzuk be a szókincset — mindkét nyelven.

— Nyelvész körökben — finoman fogalmazok — ellenérzéssel figyelik a gépi tolmács és a géptanár gondolatát. Az ismert anekdóta szerint az angol mondatot: OUT OF SIGHT, OUT OF MIND (amit a szem nem lát, az agy is elfelejt) a gép imigyen adta vissza: INVISIBLE IDIOT (láthatatlan hülye).

— Dehogy! Ez legfeljebb

vicnek jó. A valóságban a gépek jóval okosabbak, például a speciális nyelvi játékokat is vissza tudják adni: az anglicizmusokat vagy a russzicizmusokat is. A szakma állandóan fejlődik, a szakemberek a két-évenként tartott Coling-kongresszusokon gyűlnek össze. Legutóbb 1986-ban, Bonnban volt a konferencia, a legközelebbi egy év múlva lesz, mégpedig Budapesten.

— Milyen eredményeket értek el eddig?

— 1979-ben már 1400 fordító munkáját végezték el a gépek. Az összes anyag 70 százalékat. Többféle kiszolgálófeladatot látnak el: kivonatokat készítenek, hasznosítás, átültetik az egészet, a rezümét is el tudják készíteni. Mindez körülbelül egymillió oldal évente.

— Szegeden most mi készül?

— A SZEHA (Szeged English–Hungarian Automatic Translation) gépi fordítárendszeren dolgozik. A programba először az angol szöveget, az alaktani és mondattani, majd a jelentéstani elemzést táplálják be. Ezt a magyar részinformációk rendszerével kap-

csolják össze — így születik meg az eredmény.

— Ezt a rendszert máshol is alkalmazzák?

— Igen. Az AUROTRI-t, mely 85 százalékos pontossággal működő fordítórendszer — a Közös Piac használja nagy előszeretettel. Hollandia köztes nyelvként az esperantót használja. A gép működése egyáltalán nincs időhöz kötve. Nem úgy, mint az ember. A rendszer egy változata a Szovjetunióban üzemel, ez a WCP, azaz Össz-Szövetségi Fordító Központ. Számos nyelvből, de leginkább angolról, németről és franciáról fordít oroszra.

— Hogyan látja a gépi fordítás holnapját?

— A jövő mindenképpen a gépi fordításé. A gép az emberi ismereteket alkotó módon használja — a távlati cél egyfajta mesterséges intelligencia megteremtése. A fordítandó anyagok száma nem csökken, sőt, állandóan növekszik. Ezzel a növekvő papírhéggel nem a fáradó agy, hanem a fáradhatatlan, egyre nélkülözhetetlenebb, egyre korszerűbb gép tud csak megbirkózni.

Rozsnyai Jenő

Volt már rá példa, hogy gyerekek kopogtattak be hozzánk „riportot készíteni”, föltek három előre-gyártott kérdést, és illedelmesen elköszöntek. A kapuig még volt időm elmondani, hogy az interjú és a riport között mi az alapvető különbség, aztán csak a tanulság maradt velem: lám, az újságírás tananyag az iskolában. Az is megtörtént, hogy Szegeden székelő sajtótáborosok jöttek hozzánk, ők már rutinosabban és egyetemistákhoz illő indulattal kérdeztek, de az írásmű csak nem csengett úgy, ahogy elvárható lett volna. A sajtóban is mind többet foglalkoznak az újságírás erkölcsi, technikai, politikai és szakmai jellegzetességeivel. Elmondható tehát, hogy az iskola modern korunk problémáihoz illően foglalkozik a hivatásos újságírással.

Nem szegezték nekem, de ha megkérdezték volna, hogy milyennek tartom a hazai újságírás nyelvét, akkor azt mondtam volna: elsősorban elhasználnak. Sok a panel, az üres frázis, rengeteg az unalmas szókapcsolat, szenzációhajhász és felületes jópár új szó-

A próbababa kancsal

összetétel, és bántóan gyakori a képzavar. Igyekszünk menteni magunkat: gyorsan kellett dolgozni, szalmatan külső szempont alapján irányítottatott a tolunk, fáradtak és érdektelenek voltunk. Ha kell, meg is értjük magunkat felnőtt honfitársainkkal, akik a munkahelyen ugyanilyen valóságtól eltávolított szerepekben és nyelvek élnek mindennapjaikat, de a gyermeki — tehát szükségképpen tisztáz — nézőpont ítéleteivel szemben meg kell hajolnunk.

Kedden délután hallgattam meg — Papp Ferencné tanárnő meghívására — az általános iskolások számára kiírt, a sajtó nyelvezetének vizsgálására buzdító pályázat legjobbjait. Interjú készült az újságírásról kollégáinkkal, Ladányi Zsuzsával, leírták a vezércikk elméletét — száraz stílus, ridegség, bizonyult szóhasználat — megbírálták a Népszabadság külpolitikai kommentárjait, elfoglaltak mondták a sportcikkeket, sze-

Zenei naptár

Még mindig romantika

Teszem azt: vajdas kenyér, mondjuk, reggelire. Izlik. Na, de húsz éven át? Ne tessenek hüledezni, ennyi elfuse-rált példabeszéd elég is leendő annak érzékeltetésére, miért választottam a kiéhezés kétségtelenül kockázatos, ám de hatásos módját az étvágygerjesztésre. Egy ideje tudniillik, azon kaptam magam, képtelen vagyok viszonylag tárgyilagosan is megítélni a szegedi szimfonikusok kondícióját. Őket hallgattam koncerten, operában, hosszú-hosszú esztendőknél át, gondoltam hát, önkéntes elvonókúrára vonulok előlük — már amennyire ez tehető —, legyen ismét ha nem is teljes rálátásom, legalább „ráhallásom” zenéjükre. Mire mentek, jutottak-e kettőtől háromra az elmúlt időszak során?

Most, hogy a filharmónia nemileg módosított menetrenddel szállított hangversenyén főntről, a színpadról találkozott velük ismét a nagyszínházban (mert az árokból elkerülhetetlen volt, rendre, az operákban), mit semmit sem bíztam véletlenre, ad é, tényleg támadt olyan érzésem, friss benyomásokat, komplett zenei információkat kapok tőlük (az már csak ráadás, ha jó néhány új arcot is), előítéletektől mentesek. Meglehet, szerencsém volt: Oberfrank Géza igen ápolott, gondosan kimunkált programot bocsátott fogyasztásra, jóllehet nem túlságosan összetett, vagy komplikált, de hát ennyi fért egyetlen koncert kereteibe. Men- delsson Skót szimfóniájának romantikus lobogása, meg képesek muzsikálni. Talán

az első hegedű hangzástestje nem olyan fölényesen magabiztos, pompázatos (nincsenek is sokan), mindazonáltal fegyelmezettek, pontosak, megbízhatóak. Mind a szimfónia mind a zongoraverseny utolsó tételében éreztem azt a fajta felülemelkedettséget, szárnyalást, ami az igazán nagy zenekarok magával ragadó sajátja, amitől libabőrös lehet az ember.

Jandó Jenő, a versenyműszólistája, külföldi turnéjáról érkezett gyorsan, ámbátor az utazás fáradalmait mindössze azon látszottak, hogy beírta egyetlen ráadás-sal. Rahmaninov virtuóz hangszerkezelése számomra csak némileg feledtetni, hogy a komponistából lépten-nyomon előtör az etűdzongorista, olykor-olykor öncélú módon, de hát maga az előadóművész ezt aligha bánhatja.

Jandó is csillogtathatta makulátlan technikáját, fölényes biztonsággal zongorázott. Am amitől igazán szimpatikus tudott lenni, inkább a kifinomult billentéskultúrája, eszményi pianói. Hiába, az úgynevezett nagyromantika még ma sem téveszti közönségát.

Nikolényi István

Új film

Színés amerikai film. Írta: Timothy Harris és Herschel Weingrod. Fényképezte: Robert Paynter. Zene: Elmer Bernsein. Rendezte: John Landis. Főbb szereplők: Dan Aykroyd, Eddie Murphy, Ralph Bellamy, Don Ameche, Denholm Elliott, Jamie Lee Curtis.

Elképezem, mi lett volna, ha ezt a filmet a néhai Mark Twainnel — mellékesen az amerikai újságírás egyik klasszikusával — nézhetem végig. A jó öreg Mark — tőle származik a pompás mondás: „Az ember az egyetlen állat, amely el tud pirulni. Van is oka rá.” — Ugy gondolom, sodort volna

egy-kettőt kiadós méretű pofaszakállán, és mivel alapjában véve szerény ember vala, miként az igazi tehetségek általában, a bajuszába somolyogta volna el csupán, hogy lám, a Koldus és királyfi! micsoda pompás precedenst is teremtett. Mert a világ ifjúsági irodalmának e neki köszönhető mives darabja, pontosabban ennek alapötlete, a szociális töltetű szerepcsere — szegényből gazdag, gazdagból szegény —, íme, hiába, legalább olyan vén, mint vagy tizenöt római út együttvéve.

Ez a legújabb Szerepcsere persze, biztosan Mark Twain is belátta volna, a maga módján kitűnő (en talált) produktum. Mélységesen amerikai: van benne impo-náló nagyvonalúság és látvá-

nyosan adagolt közép-szer, erőteljes szociális tartalom, és a hágyománysos vigjátéki helyzetek nekiszabadultan variált, játékos alkalmazása, talmi csillogás, aranyzivű rosszlány, déltengeri sziget, meg jó adag polgárpukkasztás — mindez a kötelezően nagystílusú körítésben, teljességgel élethűen, tökéletes illúziókellettel ábrázolva.

Itt a kapitalizmus utolsó bástyájának, a tőzsdének, a nyugati üzleti élet közép-pontjának legvadabb mélyébe pottyantott koldus és királyfi (fehér úrfiú és néger csavargó) története tulajdonképpen kellemetesen, mondhatni andalítóan konvenciózus és túl sok szót nem is volna rá érdemes tovább vesztegetni, ha a Jó Végső Győzelmet reprezentáló (ki-tűnően elkészített!) záró tőz-dei nagyjelenet közben eszembe nem jutott volna még valami. Az, hogy meny-nyre az értetlenség döbbe-netével néztem (és hányad-magammal nézhetem így, uramisten!) most is, régebben is, sőt eddig mindig a tőzsdét valaha is bemutató filmkockákat. Fura számok, hihetetlen izgalomban nyüzsgő, örvénylő, tomboló tömeg, az extázisig felfokozott káosz — akárha löversenyen vagy futballmeccsen örvénylő szurkolóhaddal találna magát szembe az ember. Ertelmetlen, nagyon fura, zavaros és hihetetlenül távoli. Mintha egy afrikai vagy Amazonas menti ismeretlen nomád néptörzs titkos szertartását látnánk. Elképzeltem, ha Mark Twain ott ült volna mellette a moziban, rápillantott volna, s úgy vehetett volna észre, ő érti. Na ja: odaválási, ha száz évvel korábbról is. En nem, sokad-magammal. A jó öreg Mark-nak mindenesetre figyelmé-be ajánlottam volna egy másik művét, némiképp mive-lünk kapcsolatba hozván. Az a címe: Egy jenki, Arthur király udvarában. Hát igen, csak jöjjön el. Csodálkozna, azt hiszem.

Blusztus Imre

Domonkos László